

Konkurences padome

Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanas vadlīnijas

2015 Rīga

SATURS

1. Ievads	3
2. Likuma subjekti.....	3
3. Aizliegtās darbības	4
3.1. Līguma slēgšanas maksa	5
3.2. Maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā	6
3.3. Negūtās peļņas kompensēšana	7
3.4. Izmaksu kompensēšana.....	7
3.4.1. Jaunu veikalu iekārtošanas/vecu veikalu atjaunošanas izmaksu kompensēšana	7
3.4.2. Patērētāju sūdzību izskatīšanas izmaksu kompensēšana	9
3.4.3. Loģistikas pakalpojumu izmaksu kompensēšana	9
3.4.4. Administrēšanas izmaksu kompensēšana	10
3.5. Pakalpojumu iegāde no trešajām personām	10
3.6. Zemākās cenas nodrošināšana	11
3.7. Preču specifikācijas maiņa	11
3.8. Preču atpakaļatdošana	11
3.9. Maksa par pārdošanas veicināšanas pasākumiem.....	12
3.10. Sankcijas	13
3.11. Nepamatoti maksājumi (atlaides).....	14
3.11.1. Nepamatotas atlaides.....	14
3.11.2. Akcijas atlaides	15
3.12. Citas aizliegtās darbības.....	16
3.12.1. Preču nepieņemšana.....	16
3.12.2. Preču pasūtījumu maiņa	16
3.13. Norēķinu termiņi	16
3.13.1. Piegādāto preču norēķinu termiņi	16
3.13.2. Svaigu dārzeņu un ogu norēķinu termiņi	17
3.13.3. Pārtikas preču norēķinu termiņi	18
4. Likuma izpildes uzraudzība	18
5. Atbildība.....	19
6. Būtiska ietekme nepārtikas preču mazumtirdzniecībā.....	19

1. IEVADS

- 1 01.01.2016. stājas spēkā *Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likums* (turpmāk – NMPAL). Šis likums attiecas uz jebkuru tirgotāju, kas pārdod preces mazumtirdzniecībā. NMPAL mērķis ir līdzsvarot piegādātāju un mazumtirgotāju intereses preču sagādē mazumtirdzniecībā. Likums ierobežo mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem, paredzot negodīgo prakšu uzskaitījumu, kas ir aizliegtas gan pārtikas, gan nepārtikas mazumtirdzniecībā. Atbilstoši likuma 5.pantam mazumtirgotājiem ir aizliegts veikt darbības, kuras ir pretrunā ar godīgu saimnieciskās darbības praksi un ar kurām piegādātājiem tiek uzlikts mazumtirgotāja darbības risks, noteikti papildu pienākumi vai ierobežotas iespējas brīvi darboties tirgū.
- 2 NMPAL aizstāj Konkurences likuma (turpmāk – KL) 13.panta otrās daļas regulējumu, kas bija spēkā kopš 2008.gada. Salīdzinājumā, NMPAL iever detalizētāku negodīgo un aizliegto prakšu uzskaitījumu un attieksies uz visiem pārtikas preču mazumtirgotājiem. Daļā par nepārtikas preču mazumtirgotājiem regulējums būtībā netiek mainīts. Tas tekstuāli pielāgots NMPAL un attieksies uz mazumtirgotājiem ar tirgus varu.
- 3 Lai atvieglotu NMPAL ieviešanu, Konkurences padome (turpmāk – KP) sniedz vadlīnijas (turpmāk – Vadlīnijas) mazumtirgotājiem un piegādātājiem savu sadarbības noteikumu pielāgošanai jaunajam regulējumam.

2. LIKUMA SUBJEKTI

- 4 Likuma subjekti:
 - mazumtirgotājs — pārtikas preču mazumtirgotājs vai mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā;
 - pārtikas preču mazumtirgotājs — saimnieciskās darbības veicējs, kas pastāvīgajā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod pārtikas preces, vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pārdod pārtikas preces;
 - mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā — saimnieciskās darbības veicējs vai vairāki saimnieciskās darbības veicēji, kas, ņemot vērā savu iepirkuma varu pietiekami ilgā laikposmā un piegādātāju atkarību konkrētajā tirgū, spēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus un var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci mazumtirdzniecībā jebkurā konkrētajā nepārtikas preču tirgū Latvijas teritorijā;
 - piegādātājs — persona, kas atbilstoši ar mazumtirgotāju noslēgtam līgumam pārdod tam preces.

Pārtikas preču mazumtirdzniecība

- 5 Pārtikas mazumtirdzniecībā NMPAL prasības sadarbībā ar saviem piegādātājiem ir jāievēro jebkuram mazumtirgotājam. KP, izskatot lietas atbilstoši konkrētam regulējumam, vadīsies pēc pārtikas definīcijas,

kas sniegta Eiropas Parlamenta un Padomes regulā Nr.178/2002 (2002.gada 28.janvāris).¹ Mazumtirgotājs likuma izpratnē ir ne tikai individuāls saimnieciskās darbības veicējs, bet arī saimnieciskās darbības veicēju apvienība. Piemēram, mazumtirgotāju kooperācijas/apvienības, kas apvienojušās ar mērķi veikt centralizētu iepirkumu, vai franšīzes modeļa uzņēmumi, kas slēdz līgumus par vienotu iepirkumu visiem veikaliem, tādējādi iegūstot zemāku cenas piedāvājumu. Līdz ar to NMPAL normu ievērošanas pienākums gulstas arī uz uzņēmumiem, kas savu biedru vārdā vienojas ar piegādātājiem, piegādes līgumos iekļaujot dažādus sadarbības nosacījumus.

Nepārtikas preču mazumtirdzniecība

- 6 Nepārtikas mazumtirdzniecībā NMPAL prasības ir jāievēro mazumtirgotājiem, kuriem tirgū ir būtiska ietekme. Lai konstatētu būtisku ietekmi, ir jānosaka konkrētais nepārtikas preču iepirkumu tirgus, un tā ietvaros jāizvērtē mazumtirgotāja iepirkuma vara un piegādātāju atkarība. KP būtiskas ietekmes, iepirkumu varas un piegādātāja atkarības novērtēšanā balstīsies uz izveidoto praksi dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā lietās², piemērojot KL 13.panta otro daļu, kura bija spēkā no 01.10.2008. līdz 31.12.2015.
- 7 Pārsvārā mazumtirgotāji tirgo gan pārtikas, gan nepārtikas preces. Šādos apstākļos aizsardzība pret aizliegtajām darbībām pārtikas preču mazumtirdzniecībā attieksies uz pārtikas preču piegādi. Savukārt aizsardzība pret aizliegtajām darbībām nepārtikas preču mazumtirdzniecībā, ja mazumtirgotājs ir ar būtisku ietekmi kādā konkrētā nepārtikas preču mazumtirdzniecības tirgū, attieksies uz nepārtikas preču piegādi konkrētajā nepārtikas tirgū. Proti, attiecībā uz katru preču veidu mazumtirgotājam ir attiecīgi jāievēro noteikumi par pārtikas vai nepārtikas preču mazumtirdzniecību.

3. AIZLIEGTĀS DARBĪBAS

- 8 Darbības, kuras mazumtirgotājiem ir aizliegts veikt pret saviem piegādātājiem, tiek regulētas no NMPAL 5. līdz 8.pantam. Likuma 5.pantā ir ietverta ģenerālklauzula, kura prasa mazumtirgotājiem attiecības ar saviem piegādātājiem veidot, pamatojoties uz godīgu saimniecisko praksi, nepārliekot uz piegādātājiem

¹ EK Regula Nr.179/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002R0178&from=LV>, 2.pants: “Pārtika ir jebkura apstrādāta, daļēji apstrādāta vai neapstrādāta viela vai produkts, kas paredzēts cilvēkiem uzturam vai ko saprātīgi paredzamos apstākļos cilvēki varētu lietot uzturā. Pie “pārtikas” pieder dzērieni, košļājamās gumijas un jebkura viela, tostarp ūdens, kas apzināti pievienota pārtikai kā ražošanas, sagatavošanas vai apstrādes laikā. Pie “pārtikas” nepieder: dzīvnieku barība; dzīvi dzīvnieki, ja vien nav sagatavoti laišanai tirgū patēriņam cilvēka uzturā; augi pirms novākšanas; zāles Padomes Direktīvas 65/65/EEK un Padomes Direktīvas 92/73/EEK nozīmē; kosmētiskie līdzekļi Padomes Direktīvas 89/622/EEK nozīmē; tabaka un tabakas izstrādājumi Padomes Direktīvas 89/622/EEK nozīmē; narkotiskās vai psihotropās vielas ANO 1961.gada Vienotās Konvencijas par narkotiskajām vielām un ANO 1971.gada Konvencijas par psihotropām vielām nozīmē; atliekas un piesārņotāji.

² KP 14.12.2012. lēmums Nr.E02-97 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu AS “Drogas” darbībās” - <http://kp.gov.lv/files/pdf/C6vf2duPvi.pdf>, KP 13.01.2011. lēmums Nr.E02-4 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 5.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA “MAXIMA Latvija” darbībās” - <http://kp.gov.lv/files/pdf/mDrL58d8mf.pdf>, KP 30.11.2010. lēmums Nr.E02-85 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 2.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA “RIMI Latvia” darbībās” - <http://kp.gov.lv/files/pdf/tXyYwvJTQt.pdf>, KP 16.07.2010. lēmums Nr.54 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 5. Un 6.punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu SIA “MAXIMA Latvija” darbībās” - <http://kp.gov.lv/files/pdf/K7GHRaDr8E.pdf>,

savas darbības risku un neierobežojot piegādāju rīcības brīvību attiecībā ar citiem mazumtirgotājiem. Likuma 6.pants paredz konkrētu aizliegto darbību uzskaitījumu pārtikas preču mazumtirdzniecībā, savukārt 7.pants paredz darbību uzskaitījumu nepārtikas preču mazumtirdzniecībā. 7.pants pārņem to pašu regulējumu un piemērošanas apjomu, kāds tika noteikts Konkurences likuma 13.panta otrajā daļā, atsevišķām panta normām pielāgojot tekstu atbilstoši NMPAL izteiksmei. NMPAL 8.pants paredz norēķinu termiņus abu veidu preču mazumtirdzniecībai.

3.1. Līguma slēgšanas maksa

- 9 **Pārtika:** *“Tiešā vai netiešā veidā maksāt vai citādi atlīdzināt par līguma slēgšanu”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 1.punkts).
- 10 **Nepārtika:** *“Tiešā vai netiešā veidā maksāt vai citādi atlīdzināt par līguma slēgšanu, ja vien maksājumi nav attaisnojami ar to, ka līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuru nepieciešams īpaši izvērtēt”* (NMPAL 7.panta 1.punkts).
- 11 Normā paredzēts aizliegums mazumtirgotājiem pieprasīt maksājumus (atlīdzību) par līgumu slēgšanu ar piegādātājiem. Ar jēdzienu „līgums” konkrētās normas ietvaros saprotams jebkurš divpusējs (daudzpusējs) tiesisks darījums. Ar jēdzienu „maksāt” ir jāsaprot jebkura atlīdzības forma, kuru mazumtirgotājs pieprasa par tiesiskā darījuma noslēgšanu. Turklāt attiecīgā norma aizliedz veikt ne tikai tiešus maksājumus (attiecīgais maksājums paredzēts līgumā ar piegādātāju), bet arī netiešus maksājumus, kas var būt slēptā veidā un izpausties kā, piemēram, atlaide, bonuss, dāvana, maksājumu piemērošana ar atpakaļejošu spēku, papildu atlaides par līguma slēgšanu u.c. iespējami netieši veidi, kad attiecīgais maksājums var būt iekļauts (slēpts) kādā citā maksājuma pozīcijā.
- 12 Attiecībā uz nepārtikas preču mazumtirgotāju ar būtisku ietekmi tirgū paredzēts izņēmums, ja līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuram līdz ar to ir nepieciešama īpaša izvērtēšana. Izņēmums izpildās, ja pastāv divi kumulatīvi kritēriji:
- 1) līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju un
 - 2) nepārtikas preču mazumtirgotājam ar būtisku ietekmi nepārtikas tirdzniecībā pastāv objektīva nepieciešamība veikt īpašu izvērtēšanas procesu konkrētajam piegādātājam.
- 13 Lai piemērotu normā paredzēto izņēmumu, mazumtirgotājam ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā būtu jāpamato, ka konkrētais gadījums ir objektīvs izņēmums, kad ir nepieciešama konkrēta jaunā piegādātāja īpaša izvērtēšana, un maksas piemērošana par līguma slēgšanu konkrētajā gadījumā nepārkāpj NMPAL mērķi. Vienlaicīgi jāņem vērā, ka maksa par līguma slēgšanu finansiāli ierobežo pieeju mazumtirdzniecības tirgum un piegādātājiem rada papildu finansiālu slogu, ko piegādātāji iekļauj izmaksās, gala rezultātā ietekmējot preces cenu.
- 14 Par „īpašu izvērtēšanu” nevar uzskatīt, piemēram, mazumtirgotāja ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā ikdienas funkciju veikšanu, kuras saistītas ar komercdarbības plānošanu, tirgus izpēti, jaunu piegādātāju meklēšanu un piesaistīšanu. Tāpat nevar pieprasīt maksu no jauna piegādātāja, ja izvērtēšana līdzīgā veidā tiek veikta citiem (ne jauniem) piegādātājiem, kuri darbojas tajā pašā konkrētajā tirgū, vai ja līdzīga izvērtēšana konkrētam piegādātājam veikta jau iepriekš.

3.2. Maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā

- 15 **Pārtika:** *“Tiešā vai netiešā veidā maksāt par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, tai skaitā par preču izvietojumu veikalu plauktos, izņemot gadījumus, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos, ka tiks maksāts par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 2.punkts).
- 16 **Nepārtika:** *“Tiešā vai netiešā veidā maksāt par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, tai skaitā par preču izvietojumu veikalu plauktos, izņemot gadījumus, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos, ka tiks maksāts par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās”* (NMPAL 7.panta 2.punkts).
- 17 Minētā tiesību norma ierobežo jebkura mazumtirgotāja konkrētajā tirgū rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par preces atrašanos mazumtirdzniecības vietā (tai skaitā par preču izvietojumu plauktos).
- 18 Konkrētais ierobežojums attiecas uz tirdzniecības zālē esošiem pamata plauktiem, kur paredzēts preču pamata izvietojums, t.s. plauktu maksām. Ir pieļaujama samaksas pieprasīšana tikai par preču izvietojumu papildu izvietojuma teritorijā (piemēram, papildu izvietojums uz paletēm, izvietojuma vietas ārpus pastāvīgās preču atrašanās vietas, speciālos grozos vai speciālos stendos, plauktos pie kases), un par šo izvietojumu starp mazumtirgotāju un piegādātāju pastāv rakstiska vienošanās.
- 19 Primāri t.s. plaukta maksa mazumtirgotājiem ir bijusi kā papildu ieņēmums. Ar attiecīgo normu tirdzniecības vietas pamata plauktu uzturēšanas izdevumi vairs netiks prasīti no piegādātājiem. Mazumtirgotāji, pateicoties iespējai iegūt maksājumus par plauktu vietām, nereti var būt ieinteresēti samazināt veikala sortimentu. Turklāt šādi maksājumi var deformēt konkurenci piegādātāju vidū, jo lielākie piegādātāji var būt ieinteresēti un arī spējīgi ilgstoši maksāt par mazumtirgotāja piedāvātajām plauktu vietām, lai ierobežotu mazāku konkurentu pieeju galapatērētājiem. Līdz ar to nav pieļaujamas jebkādas maksas piemērošana par preču izvietojumu pamata preču izvietojuma vietās. KP vērs uzmanību, ka plaukta maksa par regulāro preču izvietojumu nav atļauta nekādā izpausmē, t.sk. arī gadījumā, ja iniciatīva par šāda veida maksājumiem nāk no piegādātāja, mazumtirgotāja pienākums ir šādu iniciatīvu noraidīt.
- 20 Kā maksājums minētās tiesību normas izpratnē tiek saprasts gan tiešs, gan netiešs maksājums. Par netiešajiem maksājumiem par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā uzskatāmas arī atlaides, ko piegādātājs piešķir mazumtirgotājam no preču cenas, bonusi u.tml. piegādātāja maksājumi mazumtirgotājam, ja par tiem piegādātājs nesaņem pretī konkrētu pakalpojumu vai neparedz saņemt kādu ieguvumu, piemēram, bonusu par sasniegto realizācijas apjomu mazumtirdzniecības tīklā vai veikalā, maksājumu par realizācijas veicināšanas pasākumiem, t.sk. par papildu izvietojumu veikala telpās, atlaidi par ātrāku (nekā atrunāts līgumā) samaksu par precēm. Nav atļauti jebkāda veidā slēpti maksājumu veidi. Katram no šiem un līdzīgiem sadarbības nosacījumiem jābūt atrunātiem rakstveida vienošanā, norādot maksājumus un to piešķiršanas kritērijus. Vienošanās var tikt noslēgta arī elektroniski (elektronisku dokumentu formā).
- 21 Sadarbības pamatā starp piegādātāju un pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības uzņēmumu ir līgumiskas attiecības. Līgumu starp piegādātājiem un pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības uzņēmumiem analīze, kā arī līdzšinējā KP tirgus izpēte pārtikas preču mazumtirdzniecības jomā liecina, ka pastāv dažādi tieši vai netieši uz preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā (plauktā) attiecināmi maksājumi, bet nepastāv skaidra un izprotama šo maksājumu noteikšanas (aprēķināšanas) sistēma. Pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības uzņēmumiem (tīkliem) izplatīta prakse ir planogrammu

- sastādīšana, lai noteiktu produkcijas atrašanos plauktā, taču maksājumu pieprasīšana par atrašanos pamata plauktā saskaņā ar attiecīgo normu ir aizliegta.
- 22 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi gan pārtikas preču jomā³, gan nepārtikas preču jomā⁴ un par attiecīgiem pārkāpumiem, kuri bija saistīti ar maksājumu pieprasīšanu par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietās (plauktos), sodījusi gan SIA "Rimi Latvia", gan AS "Drogas". Tā, piemēram, AS "Drogas" gadījumā par preču atrašanos un pārdošanu mazumtirdzniecības vietā tika piemēroti vairāki apgrozījuma bonusu maksājumi, par vienu un to pašu realizēto apjomu pieprasot bonusus vairākkārtīgi. Savukārt SIA "Rimi Latvia" lietā KP secināja, ka līguma pielikumā piemērotā veicināšanas atlaide, nosakot atšķirīgu cenu zemo cenu veikalos Supernetto pārdodamām precēm, pēc formas un ekonomiskās būtības ir uzskatāma par netaisnīgu un nepamatotu maksājumu atlaides formā par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, kas nav balstīts uz apjomu. To lietā apliecināja arī atšķirīgie veicināšanas atlaižu apmēri, kas piemēroti gan viena piegādātāja dažādām precēm, gan dažādiem piegādātājiem.
- 23 Nepārtikas mazumtirdzniecībā mazumtirgotājiem ir pienākums izvērtēt piegādātājiem piemērotos maksājumus un atlaides. KP ieskatā atlaidēm un maksājumiem par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, kas nav pamatota ar apjomu, tā palielināšanos, mazumtirgotāja veikto akciju vai konkrētu mazumtirgotāja sniegtu pakalpojumu nepārtikas mazumtirdzniecībā, var tikt uzskatīts par netaisnīgu un nepamatotu.

3.3. Negūtās peļņas kompensēšana

- 24 **Pārtika:** *"Kompensēt mazumtirgotāja negūto peļņu no piegādātāja piegādāto preču pārdošanas"* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 3.punkts).
- 25 Pārtikas preču mazumtirgotājam nav tiesību tieši vai netieši prasīt no piegādātāja kompensēt negūto peļņu, jo peļņas negūšanas risks ir mazumtirgotāja risks. Piemēram, ja pārtikas preču mazumtirgotājam neizdodas īstenot gada plānu attiecībā uz preču realizāciju, tas nedrīkst prasīt piegādātājam kompensēt šo iztrūkumu jebkādā veidā. Noteiktais regulējums attiecas uz negūtās peļņas kompensāciju gan pārdodot pārtikas preces par regulāro cenu, gan pārdodot pārtikas preces par samazinātu cenu pārdošanas veicināšanas pasākumu ietvaros.

3.4. Izmaksu kompensēšana

3.4.1. Jaunu veikalu iekārtošanas/vecu veikalu atjaunošanas izmaksu kompensēšana

- 26 **Pārtika:** *"Kompensēt ar jaunu veikalu iekārtošanu vai veco veikalu atjaunināšanu saistītās mazumtirgotāja izmaksas, tostarp veikt netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai"* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 4.punkts).

³ KP 30.11.2010. lēmums Nr.E02-85 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 2.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "RIMI Latvia" darbībā" - <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/tXyYwvJTQt.pdf>

⁴ KP 14.12.2012. lēmums Nr.E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS "Drogas" darbībā" - <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/C6vf2duPvi.pdf>

- 27 **Nepārtika:** *“Kompensēt ar jaunu veikalu iekārtošanu vai veco veikalu atjaunināšanu saistītās mazumtirgotāja izmaksas, tostarp veikt netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai”* (NMPAL 7.panta 3.punkts).
- 28 Norma aizliedz piemērot vai uzspiest maksājumus (vienreizējas maksas, atlaides, arī bezmaksas preces par noteiktu summu, atliktos norēķinus u.tml.), kas kompensētu mazumtirgotājam izmaksas par 1) jauna veikala iekārtošanu, 2)vecā veikala atjaunināšanu, 3) par preču piegādi jaunatveramai pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietai.
- 29 Izpētot līdzšinējo praksi mazumtirgotāju un piegādātāju attiecībās, konstatējams, ka minētās normas kontekstā ar „jaunu veikalu” var tikt apzīmēta:
- mazumtirdzniecības vieta kā jauna būve;
 - mazumtirdzniecības vieta, kurai mainījušies īpašnieki vai notikušas cita veida juridiskas pārmaiņas;
 - mazumtirdzniecības vieta, uz kuru „jaunatvēršanas” statuss attiecināts citu pārkārtojumu (t.sk. veikala formāta maiņas) rezultātā.
- 30 Savukārt ar “vecu veikalu atjaunināšanu” saprot mazumtirdzniecības vietas izskata izmaiņas, kad veikti fiziski uzlabojumi (kosmētiskais remonts, renovācija, palielināta platība u.tml.). Visi augstākminētie apzīmējumi kopā saukti par “jaunatverama mazumtirdzniecības vieta”.
- 31 Kā pamatojumu šādu maksājumu piemērošanai piegādātājiem pārtikas preču mazumtirdzniecības uzņēmumi visbiežāk min milzīgās investīcijas jaunu mazumtirdzniecības vietu atvēršanai, kā arī lielo apgrozījuma pieaugumu piegādātājiem, it īpaši pirmajās dienās pēc to atvēršanas. Tomēr šādas izmaksas, kas saistītas ar veikala atvēršanu, iekārtošanu vai atjaunināšanu jāuzņemas pašam mazumtirgotājam.
- 32 Jēdziena „jaunatverama mazumtirdzniecības vieta” kontekstā norma primāri aizliedz piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatverama pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietai. Šāds aizliegums izriet no vispārpieņemtas komercdarbības prakses attiecībā uz ieguldījumu plānošanu un risku vadību.
- 33 Pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietas ierīkošana ir viena no mazumtirdzniecības uzņēmuma pamatdarbībām, kas nodrošina tā funkcionēšanu un attīstību. Apstākļi, ka jaunas mazumtirdzniecības vietas atvēršana prasa lielus finanšu līdzekļus, kuru atgūšana iespējama ilgākā laika posmā, nedrīkst būt par iemeslu tam, ka mazumtirgotājs, lai izvairītos no iespējamiem riskiem sakarā ar jaunatveramas mazumtirdzniecības vietas spēju piesaistīt pietiekamu pircēju skaitu, uzspiež piegādātājiem segt daļu no izdevumiem par tās ierīkošanu vai atjaunināšanu (renovāciju).
- 34 Jēdziena „preču piegāde” kontekstā tiesību norma mazumtirdzniecībā esošam tirgus dalībniekam aizliedz piegādātājiem piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus, kas līgumos tiek dēvēti arī par sadarbības maksu, maksājumu tirdzniecības veicināšanai u.c. Šādi maksājumi bez adekvāta pretpakalpojuma būtībā ir maksa par preces iekļaušanu/atrašanos veikala sortimentā un ir veids, kā mazumtirgotājam samazināt tā izdevumus sakarā ar jaunatveramu mazumtirdzniecības vietu.
- 35 Šai sakarā KP ieskatā ir nodalāmi gadījumi, kur mazumtirgotājs ar piegādātāju vienojas par noteiktiem mārketinga pakalpojumiem un attiecīgiem maksājumiem, kas ir pamatoti ar sniegto pakalpojumu izmaksām konkrētu piegādātāja preču popularizēšanai, piemēram, pārdošanas veicināšanas akciju vai reklāmas formā. Turklāt attiecīgā pakalpojuma izmaksas jaunatveramas mazumtirdzniecības vietas atvēršanas gadījumā ir samērojamas ar līdzīgu pakalpojumu izmaksām, kas tiek organizētas parastā kārtībā jau esošajos veikalos.
- 36 Bet, ja mazumtirgotājs šādus maksājumus pieprasa neatkarīgi no tā, vai tos dēvē par mārketinga, sadarbības vai tamlīdzīgiem maksājumiem, piegādātājam pretī nesniedzot adekvātu pakalpojumu vai citu

- konkrētu, ekonomiski pamatojamu labumu, turklāt tos nosaka vienpusēji, nerespektējot otras puses vēlmes, atzīstams, ka šādi maksājumi ir netaisnīgi un nepamatoti.
- 37 Ja mazumtirgotājs maksājumus par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai vispārīgi pamato ar to, ka jaunas mazumtirdzniecības vietas atvēršana veicina preču noietu un arī piegādātājam palielina preču apgrozījumu, atzīstams, ka šāds arguments nav pamatots. Nav izslēgta situācija, ka ar jaunās mazumtirdzniecības vietas atvēršanu ir samazinājies preces apgrozījums kādā citā tuvumā esošajā šī vai cita mazumtirdzniecības uzņēmuma veikalā, savukārt, palielinoties konkrētās preces pārdošanas apjomam, mazumtirgotājam jau tā attiecīgi ir iespēja saņemt lielāku apjoma atlaidi.
- 38 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi un pierādījusi tās negodīgumunepārtikas sektorā attiecībā pret AS „Drogas”⁵. AS „Drogas” un SIA „Euro Cosmetics” Līguma pielikuma Nr.3 2.1.1.apakšpunktā bija noteikts, ka „jaunu vai pēc rekonstrukcijas Pasūtītāja veikala atvēršanas gadījumā Piegādātājs samaksā Pasūtītājam Ls 300,00 (trīs simti latu)”. Turklāt lietā KP secināja, ka šāda ierobežojošā norma ne tikai bija iekļauta AS „Drogas” un SIA „Euro Cosmetics” līgumā, bet arī faktiski AS „Drogas” to piemēroja, saņemot par to attiecīgo maksājumu.

3.4.2. Patērētāju sūdzību izskatīšanas izmaksu kompensēšana

- 39 **Pārtika:** *“Kompensēt ar patērētāju sūdzību izskatīšanu saistītās izmaksas, izņemot gadījumu, kad pamatotas patērētāju sūdzības izriet no apstākļiem, par kuriem ir atbildīgs piegādātājs”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 10.punkts).
- 40 Pārtikas preču mazumtirgotājam ir aizliegts pieprasīt jebkāda veida samaksu no piegādātāja par patērētāju sūdzību izskatīšanu, ja tā saistīta ar mazumtirgotāja darbības vai bezdarbības rezultātā notikušu rīcību, kuras rezultātā prece kļuvusi nekvalitatīva⁶. Piemēram, neatbilstošos apstākļos uzglabājot pārtikas precis, tā zaudējusi savu kvalitāti, preču transportēšanas laikā bojāts preču iepakojums.
- 41 Likumā ir paredzēts izņēmuma gadījums, proti, ja patērētāju sūdzība ietver informāciju, par kuru atbild piegādātājs (piemēram, preču sastāvs ir neatbilstošs produkcijas iepakojumam, precēs ir sastopami svešķermeņi (stikls, akmeņi u.c.), kuriem tajā nav jābūt, vai precei ir citi kvalitātes trūkumi), tad pārtikas preču mazumtirgotājam ir tiesisks pamats no piegādātāja, kas šo precis piegādājis, pieprasīt kompensāciju par šāda veida patērētāju sūdzību izskatīšanas izmaksām.

3.4.3. Loģistikas pakalpojumu izmaksu kompensēšana

- 42 **Pārtika:** *“Kompensēt mazumtirgotāja izmaksas, kas saistītas ar mazumtirgotāja loģistikas pakalpojumu izmaksām, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos par preču izplatīšanu”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 13.punkts).
- 43 Pārtikas preču mazumtirgotājs, piedāvājot loģistikas pakalpojumu kopā ar preču realizāciju, nereti šo pakalpojumu ir sasaistījis, nedodot iespējas piegādātājam izvēlēties loģistikas pakalpojumu

⁵ <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/C6vf2duPvi.pdf>

⁶ Par nekvalitatīvu precis atzīstama prece, kas neatbilst normatīvi tehniskajos dokumentos, lietošanas instrukcijā vai preces aprakstā izvirzītām prasībām, kā arī prece, kas neatbilst līgumā noteiktām prasībām.

nodrošinājumu no trešajām personām ar, iespējams, izdevīgākiem nosacījumiem. Gadījumos, kad pārtikas preču mazumtirgotājs ar piegādātāju nav noslēdzis rakstveida vienošanos par preču izplatīšanu, piegādātājam ir brīvas iespējas izvēlēties sev atbilstošāko loģistikas pakalpojumu sniedzēju. Šādos gadījumos (t.i., kad pārtikas preču mazumtirgotājs, lai arī sniedz loģistikas pakalpojumus, taču nepastāv rakstveida vienošanās starp mazumtirgotāju un piegādātāju) izmaksas, kas saistītas ar loģistikas pakalpojumu (piemēram, transporta amortizācijas izmaksas, pārvadātāja alga, degvielas izmaksas u.c.), ir mazumtirgotāja atbildība pilnā apmērā, tāpat kā cita veida maksājumi, par kuriem mazumtirgotājam un piegādātājam nav noslēgta rakstiska vienošanās.

- 44 Likumdevējs ir paredzējis, ka gadījumos, kad mazumtirgotājs ir rakstiski vienojies ar piegādātāju par preču piegādi, abas puses var vienoties par loģistikas pakalpojumu nodrošināšanu. Loģistikas pakalpojuma izmaksām ir jābūt skaidri saprotamām un pamatojamām ar faktiskajām izmaksām, kuru aprēķina un piemērošanas metode nedrīkst būt vienpusēji uzspiesta no mazumtirgotāja puses.

3.4.4. Administrēšanas izmaksu kompensēšana

- 45 **Pārtika:** *“Kompensēt mazumtirgotāja izmaksas, kas saistītas ar tā administrēšanas izmaksām”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 14.punkts).
- 46 Pārtikas preču mazumtirgotājs nav tiesīgs piemērot vai uzspiest piegādātājam kompensēt mazumtirgotājam radušās izmaksas, kas saistītas ar mazumtirdzniecības darba organizēšanu, bet nav tiešā veidā saistītas ar preču tirdzniecību. Piemēram, izmaksas, kas pārtikas preču mazumtirgotājam rodas paplašināta sortimenta gadījumā, ievadot preču kodus sistēmā vai veicot cenu zīmju izmaiņas tirdzniecības zālēs. Norma aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājam radušās administratīvās izmaksas pārlīkt uz piegādātāju.

3.5. Pakalpojumu iegāde no trešajām personām

- 47 **Pārtika:** *“Iegādāties preces, pakalpojumus vai īpašumu no mazumtirgotāja norādītās trešās personas, izņemot gadījumu, kad tam ir objektīvs pamatojums un noslēgta atsevišķa rakstveida vienošanās par šo preču vai pakalpojumu pirkšanu”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 5.punkts).
- 48 Minētā tiesību norma aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājiem uzspiest iegādāties preces (piemēram, noteikta veida vai standarta paletes, kas nepieciešamas preču izvietojšanai), pakalpojumus (piemēram, konkrētas grāmatvedības programmas vai datorprogrammas, kas nepieciešamas darbam) vai kādu citu īpašumu no mazumtirgotāja norādītās trešās personas. Šāda noteikumu piemērošana no pārtikas preču mazumtirgotāja puses nav attaisnojama un nav pamatota.
- 49 Lai piemērotu normā paredzēto izņēmumu, pārtikas preču mazumtirgotājam ir jāpamato, ka konkrētais gadījums ir objektīvs izņēmums, kā arī jāpaskaidro, kas ir šie objektīvie apstākļi, kas ļauj pārtikas preču mazumtirgotājam noteikt, no kuras trešās personas piegādātājam preces, pakalpojums vai īpašums ir jāiegādājas/jāpērk, un ka minētais nav pretrunā ar NMPAL mērķi.

3.6. Zemākās cenas nodrošināšana

- 50 **Pārtika:** *“Nodrošināt zemāko cenu, ierobežojot piegādātāja brīvību vienoties ar citu mazumtirgotāju par zemāku cenu”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 6.punkts).
- 51 Minētā tiesību norma aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājam ietvert tādus noteikumus, kas garantētu nodrošināt zemāko iepirkuma cenu.
- 52 Piemēram, atsevišķas kooperācijas/iepirkumu grupas sadarbības līgumos paredz pienākumu piegādātājam vienmēr piedāvāt zemāku iepirkuma cenu nekā citiem mazumtirgotājiem, turklāt par noteikuma neizpildi nosakot līgumsodu. Šādu noteikumu piemērošana nepamatoti ierobežo piegādātāju spēju brīvi un patstāvīgi noteikt iepirkuma cenu katram no saviem mazumtirgotājiem un rada iepirkumu cenas izlīdzināšanās risku, un padara prognozējamāku citu kooperāciju cenu politiku. Nepārtikas preču mazumtirdzniecībā, vienojoties par zemākās cenas nodrošināšanu, ir piemērojami KL 11.panta noteikumi.

3.7. Preču specifikācijas maiņa

- 53 **Pārtika:** *“Mainīt preču specifikācijas, tai skaitā sortimentu, ja par to piegādātājam nav paziņots līgumā noteiktajā termiņā, kas nedrīkst būt īsāks par 10 dienām”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 7.punkts).
- 54 Mazumtirdzniecībā ir raksturīgi, ka ik pa laikam var mainīties preču specifikācija vai piegādājamais sortiments, piemēram, kādas preces no kopējā sortimenta patērētājiem nav aktuālas vai nav pieprasītas, līdz ar to mazumtirgotājam var rasties vēlme mainīt preču specifikāciju vai sortimentu. Preču specifikācijas, t.sk. sortimenta mainīšana, ir pieļaujama no mazumtirgotāja puses, bet par specifikācijas un sortimenta mainīšanu piegādātājam ir savlaicīgi jāpaziņo. Likums nosaka, ka minētais attiecībā uz specifikācijas un sortimenta maiņu starp pusēm ir jāatrunā (jāiekļauj) savstarpēji noslēgtajā sadarbības līgumā un paziņošanas termiņš nedrīkst būt īsāks par desmit dienām. Preču specifikācija un sortimenta maiņa bez iepriekšējas paziņošanas līgumā noteiktajā termiņā ir nelikumīga. Vienlaicīgi norādāms, ka minētā tiesību norma attiecas gan uz preču iepirkšanas, gan uz preču atpakaļatdošanas gadījumiem.

3.8. Preču atpakaļatdošana

- 55 **Pārtika:** *“Pieņemt atpakaļ nepārdotās pārtikas preces, izņemot nekvalitatīvas preces un jaunas, patērētājiem nezināmas pārtikas preces, kuru piegādes vai tās apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 8.punkts).
- 56 **Nepārtika:** *“Pieņemt atpakaļ nepārdotās preces, izņemot nekvalitatīvas preces un jaunas, patērētājiem nezināmas preces, kuru piegādes vai tās apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs”* (NMPAL 7.panta 4.punkts).

- 57 Tiesību norma ierobežo mazumtirgotāja rīcības brīvību attiecībā uz piegādāto preču atdošanu atpakaļ. Minētais ierobežojums nodrošina taisnīgu komercdarbības risku līdzsvaru starp piegādātāju un mazumtirgotāju un veicina atbildīgu un izsvērtu preču piegāžu organizēšanu.
- 58 Tiesību norma vērsta pret darbībām, kad mazumtirgotājs, piemēram, neapdomīgi prognozējot tirgus tendences vai kļūdainas plānošanas rezultātā pasūtīto un nerealizēto precī atdod atpakaļ bez zaudējumu atlīdzināšanas, kas rodas šo preču piegādātājiem no preču atpakaļpieņemšanas. Mazumtirgotājam jāuzņemas atbildība par savu tieši veicamo komercdarbību un par nepareizu noieta plānošanu, un tas nedrīkst šo atbildību pārnest uz piegādātāja atbildību. Par aizliegtām darbībām ir uzskatāma tādu pasūtīto preču atdošana, kuras kļuvušas nekvalitatīvas mazumtirgotāja vai tā darbinieku rīcības vai bezdarbības rezultātā.
- 59 Normas izpratnē par aizliegtām darbībām attiecībā uz preču atdošanu atpakaļ saprotami visi tāda veida noteikumi, kas dod tiesības mazumtirgotājam pēc tā ieskata vienpusēji atdot iepriekš pasūtītās preces, to skaitā noteikumi:
- par preču atdošanu atpakaļ jebkurā brīdī, piemēram, to derīguma termiņa laikā, tuvojoties preču derīguma termiņa beigām vai pēc derīguma termiņa beigām;
 - par preču atdošanu atpakaļ pēc preču pārdošanas veicināšanas pasākumiem (akcijām);
 - par preču atdošanu atpakaļ sakarā ar preču sortimenta optimizāciju;
 - par preču atdošanu atpakaļ sakarā ar preču pieprasījuma samazināšanos;
 - sezonas preču atdošanu atpakaļ;
 - arī noteikumi, kas pēc savas būtības aizstāj preču atpakaļatdošanu, piemēram, paredzot mazumtirgotājam samaksāt noteiktu maksu par preču neatdošanu atpakaļ.
- 60 No vispārējā preču atdošanas atpakaļ aizlieguma tiesību normā ir paredzēti konkrēti divi izņēmuma gadījumi, uz kuriem tiesību normas ierobežojums par preču atpakaļatdošanu neattiecas, t.i., uz noteikumiem par preču atdošanu, kuras ir:
- 1) nekvalitatīvas vai
 - 2) jaunas un nezināmas preces, kuru piegādes vai piegādes apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs ⁷.
- 61 Šie ir izslēdzoši tiesību normā paredzētie gadījumi, kad mazumtirgotājam, iestājoties šiem nosacījumiem, ir paredzēta iespēja atdot piegādāto precī. Šo izņēmumu izmantošanas gadījumā to iestāšanās pierādīšanas pienākums ir mazumtirgotājam.
- 62 Līdz ar to, nepastāvot šiem izņēmumiem un īpašiem specifiskiem gadījumiem, jebkuru citu tiešu vai netiešu noteikumu par preču atpakaļatdošanu piemērošanas vai uzspiešanas gadījumā, kā norādīts iepriekš, ir prezumējams, ka šādas darbības ir aizliegtas.

3.9. Maksa par pārdošanas veicināšanas pasākumiem

- 63 **Pārtika:** *“Tiešā vai netiešā veidā maksāt mazumtirgotājam par pārdošanas veicināšanas pasākumiem vai citādi atlīdzināt visas šo pasākumu izmaksas vai daļu no tām, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs*

⁷ Par jaunu un nezināmu precī uzskatāma: oriģināla prece, kas līdz šim tirgū nav bijusi pieejama un patērētājiem nav zināma; prece, kas ir bijusi pieejama tirgū, bet kuras izplatīšanā patērētājiem piegādātājs nav izmantojis konkrētā mazumtirdzniecības uzņēmuma pakalpojumus; prece, kuras tirgošanas periods konkrētajā mazumtirdzniecības uzņēmumā nepārsniedz sešus mēnešus no pirmreizējās tirdzniecības uzsākšanas. Par jaunu un nezināmu nevar uzskatīt sezonālu precī; precī, kuras ražošana un/vai realizācija konkrētam mazumtirdzniecības uzņēmumam bijusi pārtraukta uz laika periodu līdz gadam; ražotāja vai piegādātāja piedāvātās esošās preces paveidu (dizaina, svara izmaiņas, piedevu variācijas u.tml.).

ar piegādātāju noslēdzis rakstisku vienošanos par pārdošanas veicināšanas pasākumiem” (NMPAL 6.panta pirmās daļas 9.punkts).

- 64 Maksājumi par pārdošanas veicināšanas pasākumiem nedrīkst tikt uzspiesti vienpusēji vai piemēroti tikai piegādātājam. Mazumtirgotājam ir pienākums uzņemties segt daļu no pārdošanas veicināšanas izmaksām, par kurām vienojas abas puses, īpaši gadījumos, kad pārdošanas veicināšanas pasākumu iniciators ir mazumtirgotājs. Tāpat mazumtirgotājam būtu rūpīgi jāizvērtē preces pārdošanas veicināšanas pasākumiem nepieciešamais preču daudzums, kas jāpiegādā piegādātājam.
- 65 Mazumtirgotājs nedrīkst uzspiest piegādātājam organizēt dāvanu piešķiršanu mazumtirdzniecības uzņēmuma klientiem, piemēram, piegādātājs par saviem līdzekļiem organizē citas ar mazumtirdzniecības uzņēmumu saskaņotas aktivitātes, t.sk. organizē dažādu dāvanu piešķiršanu pircējiem.

3.10. Sankcijas

- 66 **Pārtika:** *“Noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 11.punkts).
- 67 **Nepārtika:** *“Noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu”* (NMPAL 7.panta 5.punkts).
- 68 Konkrētās tiesību normas kontekstā par vispārēju principu ir atzīstams, ka sankcijām, kuras paredz vai piemēro mazumtirgotājs, ir jābūt taisnīgām un samērīgām kā ar konkrēto darījuma (atsevišķu tā noteikumu) pārkāpumu, tā ar paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu. Konkrētu sankciju taisnīgums, samērīgums un pamatotība vienmēr tiks vērtēti individuālo apstākļu kontekstā. Sankciju taisnīguma un pamatotības pierādīšanas nasta ir mazumtirgotājam.
- 69 NMPAL 6.panta pirmās daļas 11.punkts aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājam un NMPAL 7.panta 5.punkts aizliedz nepārtikas preču mazumtirgotājam piemērot netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par darījuma noteikumu pārkāpumu. Tiesību norma nav ierobežota līdz konkrētam sodošā rakstura tiesiskam līdzeklim. Līdz ar to sankcijas šīs tiesību normas izpratnē saprotamas to plašākajā nozīmē gan kā līgumsods, soda nauda, procenti, gan arī kā citi pasākumi ar sodošu vai tiesību atjaunojošu nozīmi. Mazumtirgotājam, paredzot un piemērojot sankcijas, jāņem vērā, ka sankcijas nevar tikt izmantotas pretēji civiltiesībās pastāvošajam labas ticības principam. Sankcijas nav arī līdzeklis, ar kura palīdzību mazumtirgotājs ir tiesīgs iedzīvoties uz piegādātāju rēķina.
- 70 Būtiski ir ņemt vērā, ka noteiktos gadījumos, ievērojot konkrētā darījuma noteikumu pārkāpuma izpausmi un radušās sekas, tieši paredzētās sankcijas piemērošana var tikt atzīta par netaisnīgu un nepamatotu. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad darījuma noteikuma pārkāpuma konkrētā izpausme ir plaši definēta, pārkāpuma izpausmes un to smagums var atšķirties un sankcijas par konkrēta darījuma noteikuma pārkāpumu nav diferencētas.
- 71 Ievērojot šos principus, par netaisnīgām un nepamatotām sankcijām par darījuma noteikumu pārkāpumu uzskatāmas, piemēram:
- sankcijas par darījuma noteikumu pārkāpumu, par kuru nav vainojams piegādātājs, piemēram, izmaiņas, kas attiecas uz precī, ir saskaņotas, bet nav ietvertas mazumtirgotāja datorizētajā uzskaites sistēmā;

- sankcijas par gadījumiem, kuru iestāšanās ir atkarīga no paša mazumtirgotāja, piemēram, sankcijas par nepiegādātiem preču apjomiem, ja tiek pieprasīts piegādāt preci virs iepriekš saskaņotā apjoma ārpus samērīgiem termiņiem, kas noteikti NMPAL;
- sankcijas par tādu noteikumu, t.sk. attiecībā uz maksājumiem, neizpildi, kas atbilst kādam no NMPAL noteiktajiem, piemēram, sankcijas par atdotās preces atpakaļ nepieņemšanu, ja nepastāv tiesību normā paredzētie atpakaļatdošanas izņēmumi, arī sankcijas par maksājumu par jaunatveramu tirdzniecības vietu vai līguma slēgšanu nesamaksāšanu;
- ar konkrētā darījuma noteikuma pārkāpuma smagumu un sekām nesamērīgas sankcijas, piemēram, sankcija par (dažu) preču nepiegādi ir lielāka par šo preču vērtību, sankcija par nebūtisku piegādātās preces bojājumu vai kļūdu preces piegādes dokumentā ir vairākkārtīgi lielāka par zaudējumiem, kas šāda darījuma noteikuma pārkāpuma rezultātā radušies;
- divu sankciju piemērošana sakarā ar vienu un to pašu darījuma noteikuma pārkāpumu;
- kārtējo maksājumu, kas pārsniedz samērīgas paredzētās sankcijas par konkrēto darījuma noteikumu pārkāpumu, aizturēšana piegādātājam līdz līgumsoda samaksai, vai citu sankciju paredzēšana par līgumsoda nemaksāšanu;
- sankcijas, kas ierobežo piegādātāja saimniecisko brīvību darījumu slēgšanā ar citiem tirgus dalībniekiem, piemēram, sankcijas par atšķirīgas bāzes cenas noteikšanu dažādiem mazumtirgotājiem.

- 72 Nav pieļaujams sankciju mehānismu izmantot arī kā paredzamus regulārus maksājumus. Preču ražošanā un piegādē vienmēr pastāv zināms procents kļūdu, kas radušās tehnoloģiskas nepilnības vai cilvēciskā faktora dēļ, piemēram, kļūdas piegādes dokumentu noformēšanā. Minētās kļūdas procents ir jebkurā ražošanas un piegādes procesā, un tas ir paredzams. Nosakot un piemērojot sankcijas par paredzamu kļūdu, šādas sankcijas nevar atturēt piegādātāju no turpmākām kļūdām, bet faktiski ļauj regulāri saņemt paredzamus maksājumus. Līdz ar to šādos gadījumos pirms sankciju piemērošanas pamatoti ir paredzēt samērīgu termiņu un kārtību pieļauto kļūdu novēršanā.
- 73 Ja attiecīgu darījuma noteikumu var pārkāpt abas darījuma puses, nav pieļaujama vienpusēju sankciju noteikšana. Paredzamās sankcijas šādā gadījumā nevar būt atšķirīgas, tām jābūt savstarpēji taisnīgām.
- 74 Piemērojot sankcijas, mazumtirgotājam ir jāņem vērā vispārējais princips, ka par konkrētā darījuma noteikuma pārkāpumu piegādātājs ir jāinformē saprātīgā termiņā, tādējādi dodot iespēju operatīvi pārbaudīt izvirzīto iebildumu pamatotību un novērst pārkāpumu. Par saprātīgu termiņu nevar tikt atzīts termiņš, kas pārsniedz mēnesi no konkrētā darījuma noteikuma pārkāpuma konstatēšanas dienas.
- 75 Nosakot soda sankcijas no mazumtirgotāja puses, tam jāievēro, lai tās būtu abpusēji pārrunātas, vienlīdzīgas, proporcionālas un pamatotas ar apmēru.

3.11. Nepamatoti maksājumi (atlaides)

3.11.1. Nepamatotas atlaides

- 76 **Pārtika:** *“Veikt netaisnīgus, nepamatotus vai līgumā neparedzētus maksājumus (atlaides) mazumtirgotājam, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs ir vienojies ar piegādātāju par apjoma atlaidi (atlaide, kuru piemēro atkarībā no pasūtīto preču apjoma) vai akcijas atlaidi (atlaide, kuru ierobežotā un norādītā laikposmā piemēro preču pārdošanas veicināšanai)”* (NMPAL 6.panta pirmās daļas 12.punkts).

- 77 Ar apjoma atlaidi likumdevējs saprot atlaidi atkarībā no preču iepirkuma apjoma, t.i., jo lielāks preču iepirkums, jo lielāka atlaide, kas rodas no piegādātāja apjoma ietaupījuma pārdodot vairāk preču.
- 78 Ar akcijas atlaidi likumdevējs saprot atlaidi, kura tiek piemērota pie preču iepirkuma vairumtirdzniecības līmenī ar mērķi veicināt produkcijas noietu mazumtirdzniecībā ierobežotā un norādītā laika posmā, ar to saprotot noteiktu laika termiņu, kas tiek saskaņots starp abām pusēm. T.i., ja precei plānots veicināšanas pasākums mazumtirdzniecībā veikalos, tad puses vienojas par konkrētu apjomu šo preču iegādei ar akcijas atlaidi, kas atspoguļojas preču iepirkuma cenā.
- 79 Tāpat minētā tiesību norma ierobežo mazumtirdzniecības rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par jebkuru pakalpojumu, kuram nav ekonomiska pamatojuma un skaidri saprotama skaidrojuma, kas skaidri un viennozīmīgi saprotams arī piegādātājiem. Ar šādiem maksājumiem saprotams, piemēram, maksājums par preces atrašanos mazumtirdzniecības vietā. Maksājumu sistēmai, ko mazumtirdzniecības piemēro norēķinos ar saviem piegādātājiem, jābūt skaidrai, pamatotai un nediskriminējošai. Turklāt, piemērojot maksājumu par mazumtirdzniecības pakalpojumiem, ir jābūt rakstiski paustai piegādātāju vēlmei šo pakalpojumu iegādāties. Piegādātāja rakstveida vēlme vai piekrišana var būt pausta arī elektroniski (elektronisku dokumentu formā).
- 80 Mazumtirdzniecības attiecībās ar piegādātāju kā līgumā, tā arī ārpus līguma, ja tiek piemēroti jebkāda veida maksājumi, tiem pretī jābūt skaidri noteiktam pakalpojumam.
- 81 Par nepamatotiem maksājumiem uzskatāmi arī atkārtoti maksājumi par vienu un to pašu pakalpojumu, piemēram, atkārtoti maksājumi par preču apgrozījumu. Vairāku apgrozījuma bonusu maksājumu piemērošana/uzspiešana ir nepamatota, jo par vienu un to pašu realizēto apjomu tiek pieprasīti bonusi vairākas reizes, t.i., sākumā pieprasot bonusus par mēneša apgrozījumu, bet pēc tam – kopā par periodu, kuru veidoja šie mēneši.⁸

3.11.2. Akcijas atlaides

- 82 **Pārtika:** *“Akcijas atlaidi nepiemēro preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām precēm, izņemot gadījumu, kad mazumtirdzniecības ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos par akcijas atlaides piemērošanu preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām precēm”* (NMPAL 6.panta otrā daļa).
- 83 Pārtikas preču mazumtirdzniecības, iegādājoties akcijas preces no piegādātāja, pirms piegādes atrunā ar piegādātāju konkrētu preču daudzumu, kas tiek iepirkts par samazinātu iepirkuma cenu ar mērķi realizēt preces mazumtirdzniecībā akcijas periodā. Ja mazumtirdzniecības nespēj noteikt konkrētu apjomu precēm, kuras tiks izpārdotas akcijas (preču veicināšanas) pasākuma laikā pirms akcijas perioda, tad tā pienākums ir veikt uzskaiti par preču vienību skaitu, kas iztirgotas akcijas periodā, par to paziņot piegādātājam un par neizpārdotām precēm akcijas periodā norēķināties ar piegādātāju, iepirkumu cenai nepiemērojot vairs akcijas atlaidi, izņemot gadījumus, ja piegādātājs un mazumtirdzniecības noslēguši rakstveida vienošanos par akcijas atlaides piemērošanu.
- 84 Likumdevējs šo normu ir izdevis, lai pastāvētu vienmērīgs spēku samērs starp mazumtirdzniecību un piegādātāju. Proti, ja piegādātājs ir rēķinājies ar konkrētu preču apjomu, kas tiks realizēts patērētājiem ar nolūku veicināt preču noietu, tad mazumtirdzniecības uzdevums ir to ievērot, nosakot skaidru preču apjomu

⁸ 2015.gada 15.jūnija Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta Spriedums Lietā Nr.A43010913 SKA – 291/2015, 4.11. punkts - http://kp.gov.lv/files/pdf/at_drogas_15_06_2015.pdf

- konkrētam mērķim (šajā gadījumā preču veicināšanas aktivitātēm) un līdz ar to arī norēķinoties par precēm pēc tā mērķa.
- 85 Likuma norma paredz izņēmuma gadījumu, proti, kad mazumtirgotājs slēdz rakstisku vienošanos ar piegādātāju par akcijas atlaides piemērošanu iepirkuma cenai preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām precēm.

3.12. Citas aizliegtās darbības

3.12.1. Preču nepieņemšana

- 86 **Pārtika:** “*Nepieņemt no piegādātāja pārtikas preces, kas ir derīgas lietošanai vēl vismaz divas trešdaļas no tām noteiktā derīguma termiņa, ja šis termiņš pārsniedz 30 dienas*” (NMPAL 6.panta trešās daļas 1.punkts).
- 87 Pārtikas preces, kuru derīguma termiņš pārsniedz 30 dienas un ir vismaz 2/3 no kopējā noteiktā derīguma termiņa, ir mazumtirdzniecībā realizējama prece, un tas nevar tikt uzskatīts par attaisnojošu iemeslu preču nepieņemšanai no piegādātāja.

3.12.2. Preču pasūtījumu maiņa

- 88 **Pārtika:** “*Mainīt pārtikas preču pasūtījumu divas dienas pirms preču piegādes vai vēlāk*” (NMPAL 6.panta trešās daļas 2.punkts).
- 89 Mazumtirgotājam, plānojot preču pasūtījuma izmaiņas, jāērķinās ar piegādātāja ražošanas vai piegādes kārtību. Piegādātajam var rasties nepamatotas papildu izmaksas, ja laicīgi netiek pieteiktas izmaiņas pasūtījuma apjomā, vai piegādes laikos. Līdz ar to pārtikas preču pasūtījuma izmaiņas nav pieļaujamas, ja līdz preču piegādei ir atlikušas divas dienas vai īsāks termiņš.

3.13. Norēķinu termiņi

3.13.1. Piegādāto preču norēķinu termiņi

- 90 **Pārtika un nepārtika:** “*Aizliegts noteikt netaisnīgus un nepamatoti garus norēķinu termiņus norēķiniem par piegādātajām precēm*” (NMPAL 8.panta pirmā daļa).
- 91 Likuma norma paredz aizliegumu piegādes attiecībās piemērot netaisnīgus un nepamatotus norēķinu termiņus. Norēķinu laiks ir būtisks piegādātāju un mazumtirgotāju komerciālās sadarbības aspekts. Eiropas Savienības Pārtikas un dzērienu konfederācijas (CIAA) sagatavotajā ziņojumā par piegādātāju un tirgotāju savstarpējām attiecībām norādīts, ka pārmērīgi gari norēķinu termiņi negatīvi ietekmē piegādātāju un ražotāju spēju pilnvērtīgi attīstīties un veiksmīgi konkurēt. Mazumtirgotāju iepirktie

pārtikas/nepārtikas preču krājumi pārvēršas par skaidru naudu, iekams ir jāapmaksā piegādātāju rēķini. Savukārt ilgstoši neapmaksātie rēķini mazumtirgotājiem dod iespēju iegūtos līdzekļus investēt aktīvos. Līdz ar to secināms, ka pārmērīgu garu norēķinu termiņu pastāvēšana vai novēlota rēķinu apmaksa pēc būtības ir kā bezprocentu finansējums mazumtirgotāju izaugsmei, kurš tiek finansēts uz piegādātāju rēķina.⁹

- 92 NMPAL satur speciālo regulējumu attiecībā uz vispārējo regulējumu – Civillikumu. Taču vispārējais regulējums var kalpot kā tiesību avots, interpretējot NMPAL tiesību normu vai novēlotu rēķinu apmaksu.
- 93 Ja līgumā par preces piegādi, pirkumu vai pakalpojuma sniegšanu nav noteikts atlīdzības termiņš un noteiktā saistība ir izpildāma, tad Civillikuma 1668.² pants paredz, ka parādnieka nokavējums ar visām tā sekām iestājas pats no sevis gadījumos, kad parādnieks nav veicis samaksu 30 dienu laikā. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 1668.6 pantu līdzēji var vienoties arī par garāku vai īsāku termiņu, ja vien šāda atruna nav acīmredzami netaisna pret kreditoru. Līdz ar to Civillikumā vispārēji par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu tiek uzskatīts 30 dienu termiņš, tomēr paredzot, ka ir iespējams savstarpēji vienoties arī par garāku un īsāku termiņu, ja vien tas ir taisnīgs.
- 94 Vērtējot minēto regulējumu NMPAL ietvaros, ņemot vērā KP praksē konstatētos ar preču piegādi un to apriti saistītos apstākļus, par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu var tikt uzskatīts cits, īsāks vai nedaudz garāks par 30 dienām norēķinu termiņš, ja tas neietekmē komersanta konkurētspēju, rentabilitāti, netiek apzināti uzspiests piegādātājam vai atbilst labas komercprakses principam. Piemēram, ātri apgrozāmām precēm, kurām ir īss aprites laiks mazumtirdzniecības vietā, bieži pasūtītajām un piegādātajām precēm, kā arī precēm ar īsu realizācijas laiku samaksas termiņš var tikt noteikts īsāks nekā 30 dienas. Savukārt par pamatu norēķinu termiņa ilguma, kas pārsniegs 30 dienas, izvērtējumam tiks ņemts vērā jau iepriekš KP secinātais¹⁰, ka taisnīgs un pamatots termiņš, kad mazumtirgotājam ir jānorēķinās par piegādātām precēm, ir šo preču vidējais aprites termiņš konkrētajā mazumtirdzniecības vietā, pieskaitot tam termiņu līdz desmit dienām norēķinu veikšanai.
- 95 Ņemot vērā, ka darījuma puses ir tiesīgas brīvi vienoties, kādā veidā tiks noteikts konkrēts (kārtējais) norēķinu termiņš, tirgus dalībniekiem jāņem vērā, ka faktiskais norēķinu termiņš nevar pārsniegt taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu. Proti, par netaisnīgu un nepamatotu tiek atzīta arī vienošanās, kura faktiski ļauj norēķinu termiņa pagarināšanu, iestājoties kādiem nosacījumiem. Piemēram, norēķinu veikšana tikai noteiktā nedēļas dienā pēc termiņa iestāšanās vai procentu maksājumu veikšana par iespēju norēķināties vēlāk.

3.13.2. Svaigu dārzeņu un ogu norēķinu termiņi

- 96 **Pārtika:** *“Termiņš norēķiniem par ražotāja vai ražotāju kooperatīvās sabiedrības piegādātiem svaigiem dārzeņiem vai ogām, kuru piegāde vienā kalendāra nedēļā veicama vismaz trīs reizes, ir netaisnīgs un nepamatoti garš, ja tas pārsniedz 20 dienas no preču piegādes dienas, izņemot gadījumu, kad noslēgta*

⁹ Relations between Industry and Distribution across Europe: Proposals for a CIAA Agenda, Madrid, May 2006, 2.lpp, nublicēts.

¹⁰ KP 2011.gada 13.janvāra lēmums Nr.E02-4 lietā Nr.P/09/06/7 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 5.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA “MAXIMA Latvija” darbībās”, 34.lp

rakstveida vienošanās ar piegādātāju par citu norēķinu termiņu, ciktāl tas nav pretrunā ar šā panta pirmās daļas prasībām” (NMPAL 8.panta otrā daļa).

- 97 Ražotāja vai ražotāju kooperatīvās sabiedrības piegādātiem svaigiem dārzeņiem un ogām ir raksturīga sezonālitate, un produkti ir ātras aprites preces (nav ilgāks par desmit dienām), kas tiek piegādātas mazumtirdzniecības vietās vairākas reizes nedēļā. Ņemot vērā vidējo piegādes biežumu konkrētiem pārtikas produktiem, likumdevējs ir noteicis, ka dārzeņiem un ogām, kas tiek piegādāti vismaz trīs reizes nedēļā, ir īss aprites laiks veikalā, līdz ar to arī mazumtirgotājam ir jāspēj norēķināties ar šo svaigo dārzeņu un ogu ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību īsākā termiņā nekā par pārējām pārtikas precēm.

3.13.3. Pārtikas preču norēķinu termiņi

- 98 **Pārtika:** *“Termiņš norēķiniem par piegādātajām pārtikas precēm, kuru derīguma termiņš nav garāks par 25 dienām, ir netaisnīgs un nepamatoti garš, ja tas pārsniedz 30 dienas no preču piegādes dienas” (NMPAL 8.panta trešā daļa).*
- 99 Par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu NMPAL 8.panta trešās daļas izpratnē pārtikas precēm, kuru derīguma termiņš nav garāks par 25 dienām, ir netaisnīgs un nepamatoti garš, ja tas pārsniedz 30 dienas no preču piegādes dienas.
- 100 Ņemot vērā, ka darījuma puses ir tiesīgas brīvi vienoties, kādā veidā tiks noteikts konkrēts (kārtējais) norēķinu termiņš, tirgus dalībniekiem jāņem vērā, ka faktiskais norēķinu termiņš nevar pārsniegt taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu. Proti, par netaisnīgu un nepamatotu tiks atzīta arī vienošanās, kura faktiski ļaus norēķinu termiņa pagarināšanu, iestājoties kādiem nosacījumiem.

4. LIKUMA IZPILDES UZRAUDZĪBA

- 101 NMPAL normu ievērošanas uzraudzība ir KP kompetencē, kas atbilstoši NMPAL noteiktajam īstenojama izrietoši no KL noteiktaās lietu izpētes, lēmuma pieņemšanas, pārsūdzēšanas un izpildes kārtības, jo NMPAL atsevišķu kārtību neparedz.
- 102 Saskaņā ar likumā noteikto piegādātājiem ir tiesības sniegt ziņas par faktiem, kas ļauj konstatēt pārkāpumu. NMPAL paredz, ka lietas par šī likuma normu pārkāpumiem KP uzsāk pēc savas iniciatīvas. Līdz ar to KP apkopos un izvērtēs no piegādātājiem saņemto un tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, un nepieciešamības gadījumā ierosinās izpētes lietu NMPAL pārkāpumu novēršanai. Lai aizsargātu piegādātāju intereses, KP var lemt par piegādātāju konfidencialitāti, tādējādi veicinot piegādātāju iesaistīšanos, ziņojot par pārkāpumiem.
- 103 Līdzīgi kā KL pārkāpumus arī NMPAL pārkāpumus var konstatēt tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Līdz ar to civiltiesiskajos strīdos tiesā piegādātāji savu tiesisko interešu aizstāvībai var pamatoties arī uz NMPAL paredzēto aizsardzību pret mazumtirgotāju netaisnīgu un nepamatoto rīcību.

5. ATBILDĪBA

- 104 KP par NMPAL pārkāpumu ir tiesīga piemērot naudas sodu un lemt par tiesiskā pienākuma uzlikšanu pārkāpējam. Pārkāpējs, kam piemērojama atbildība, NMPAL izpratnē ir mazumtirgotājs vai to apvienība. Ja negodīgās mazumtirdzniecības prakses aizlieguma pārkāpums ir izpaudies mazumtirgotāju apvienības līmenī, piemēram, netaisnīgas prasība izriet no apvienības un piegādātāju sadarbības un līguma noteikumiem, par kuriem apvienība tās dalībnieku vārdā vienojas ar piegādātāju, tad par aizliegto darbību īstenošanu atbild apvienību organizējošā sabiedrība, par pamatu ņemot apvienības visu dalībnieku kopējo apgrozījumu. Ja negodīgās mazumtirdzniecības prakses aizlieguma pārkāpums ir izpaudies atsevišķa dalībnieka darbību rezultātā, atbildība gulstas uz apvienības dalībnieku, par pamatu ņemot attiecīgi tikai konkrētā dalībnieka apgrozījumu.
- 105 NMPAL par pārkāpumu paredz naudas sodu līdz 0,2% no pārkāpēja neto apgrozījuma pēdējā pārskata gadā, bet ne mazāku par 70 *euro*. Taču līdz 01.01.2017. par pārkāpumu, ja tas izdarīts pirmo reizi un ja mazumtirgotājs nav atzīts par vainīgu KL 13.panta otrās daļas (spēkā līdz 31.12.2015.) pārkāpumā, KP var uzlikt naudas sodu līdz 0,05% no pārkāpēja neto apgrozījuma pēdējā pārskata gadā, tomēr sods nevar būt mazāks par 70 *euro*. Tādējādi NMPAL paredz pārejas periodu, kura laikā uzraugošajai iestādei ir iespēja samazināt sodu, ja tas attiecīgajā gadījumā ir atbilstoši un lietderīgi.
- 106 NMPAL paredz iespēju samazināt atbildības apmēru, ja mazumtirgotāja apgrozījums mazumtirdzniecībā ir mazāks nekā tā kopējais neto apgrozījums pēdējā pārskata gadā. Tas izpildās gadījumos, piemēram, kad ražošanas uzņēmums vienlaicīgi veic savu vai citu piegādātāju preču mazumtirdzniecību savos veikalos. Šādos apstākļos norma paredz iespēju KP apsvērt atbildības apmēra samazināšanu, jo apgrozījuma daļa mazumtirdzniecībā veidos tikai neliela daļa no ražotāja kopēja neto apgrozījuma.
- 107 Lēmums par tiesiskajiem pienākumiem ir līdzeklis, kas vērsts uz pārkāpuma novēršanu pēc lēmuma pieņemšanas. Tiesiskais pienākums izbeigt pārkāpumu pret konkrētu piegādātāju vai pret piegādātājiem iepirkuma tirgū novērš iespējamību, ka pārkāpums tiks turpināts. Lai šis līdzeklis būtu ar pietiekamu ietekmi, NMPAL paredz, ka KP ir tiesīga uzlikt pārkāpējam piespiedu naudu par tiesiskā pienākuma nepildīšanu līdz 2% no vidējā dienas neto apgrozījuma pēdējā pārskata gada laikā, bet ne mazāku par 70 *euro* par katru kalendāro dienu, līdz tiek izpildīts tiesiskais pienākums.
- 108 Turklāt jāņem vērā, ka personai tās interešu aizskārums gadījumā, kas radies NMPAL pārkāpuma rezultātā, ir tiesības uz atlīdzinājumu. Līdz ar to atbilstoši NMPAL pārkāpējam var tikt uzlikts ne tikai naudas sods un tiesiskais pienākums, bet iestājas arī atbildība par nodarītajiem zaudējumiem, kurus ir pienākums atlīdzināt personai, kurai nodarīts kaitējums.

6. BŪTISKA IETEKME NEPĀRTIKAS PREČU MAZUMTIRDZNIECĪBĀ

- 109 Mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā ir tāds, kas konkrētajā preču iepirkumu tirgū, ņemot vērā tam piemītošo iepirkuma varu un piegādātāju atkarību, spēj neatkarīgi no preču piegādātāju gribas noteikt tiem savus noteikumus un tādējādi var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci šajā tirgū. Pamata elementi būtiskās ietekmes konstatēšanā ir iepirkumu vara un piegādātāju atkarība, kas ir vērtējami kopā ciešā savstarpējā saistībā, nevis atdalīti.
- 110 Savukārt, ja mazumtirgotājs nespēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus, vai tieši pretēji – piegādātāji uzspiež savus noteikumus, tas nozīmē, ka NMPAL izpratnē mazumtirgotājs nav uzskatāms par tādu, kam ir būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā, jo iepirkuma varas un piegādātāju atkarības kritērijs neizpildās, un NMPAL nav piemērojams.

Konkrētais tirgus:

- 111 Lai noteiktu mazumtirgotājam piemītošo iepirkuma varu un piegādātāju atkarību, sākotnēji ir jānosaka konkrētais tirgus, kur izpaužas šī vara un atkarība.
- 112 Vērtējot konkrēto tirgu, nosaka konkrētās preces tirgu, raksturojot tirgus precī, un konkrēto ģeogrāfisko tirgu, norādot uz tirgus dalībnieku ģeogrāfisko izvietojumu – teritoriju, kurā attiecīgie tirgus dalībnieki ir iesaistīti preču piegādē.
- 113 Tā kā piegādātāju tiesisko interešu aizskārums rodas tieši mazumtirdzniecības nepārtikas preču iepirkumu tirgū, tad jānosaka ne tikai konkrētais mazumtirdzniecības tirgus, bet arī konkrētais mazumtirdzniecības iepirkuma tirgus. Analogiski kā KP un arī Augstākā tiesa ir secinājusi dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā lietās¹¹, arī gadījumos, lai piemērotu NMPAL normas nepārtikas preču mazumtirgotājiem, ir jānosaka:
- konkrēto mazumtirdzniecības tirgu, kurā tiek konstatēta būtiska ietekme mazumtirdzniecībā, un
 - konkrēto iepirkuma mazumtirdzniecības tirgu, kurā tiek konstatēti NMPAL normu pārkāpumi, kuru rezultātā negatīvi tiek ietekmēta konkurences struktūra.
- 114 Tādējādi kā konkrēto mazumtirdzniecības tirgu ir jāvērtē tirgus, kurā darbojas mazumtirgotājs, t.i., nosakot preci/preču grupu (ikdienas patēriņa preces, būvmateriāli u.c.) un konkrēto mazumtirdzniecības “vidi” (ģeogrāfisko tirgu), kurā prece/preču grupa tiek realizēta (lielveikali, specializētie veikali u.tml.).
- 115 Savukārt, nosakot konkrēto iepirkuma tirgu, ir jādefinē iepirkuma konkrētās preces/preču grupas tirgus, kas, ņemot vērā, ka visbiežāk iepirkumi tiek veikti pa preču grupām, ir atbilstoša preču kategorija (sejas un ķermeņa kopšanas līdzekļu piegādes tirgus, sadzīves ķīmijas preču piegādes tirgus u.tml.), neizslēdzot arī šaurāku tirgu iespējamību (konkrēta prece), un iepirkuma konkrētais ģeogrāfiskais tirgus, kas ir konkrēta teritorija (Latvijas teritorija, konkrēts Latvijas reģions, pilsēta, novadu centrs u.c.).
- 116 Precizējot preci/preču grupu (nosakot konkrētās preces tirgu), tiek vērtēts, kādas preces/preču grupas aizstāj viena otru – vai ir iespējama to aizvietojamība, kādas preces/preču grupas un tirgus dalībnieki konkurē un kādi ir tirgus apstākļi, kas to ietekmē.
- 117 Praksē konkrēto preces tirgu vērtē no patērētāja (pieprasījuma) viedokļa, vai tas uzskata, ka prece/preču grupa ir vai nav aizvietoājama ar citu produktu/iem. Taču preču iepirkuma tirgus gadījumā preces/preču grupas aizvietojamība ir jāvērtē no piegādātāja perspektīvas, tas ir, vai ražotājiem/iegādātājiem ir iespēja pārorientēties no konkrētās preču/preču grupas ražošanas/iegādes uz cita veida preču/preču grupas ražošanu/iegādi. Ja piegādātājs ir ražotājs, jāņem vērā, ka tas parasti ražo vienu preci vai preču grupu un tam ir ierobežotas iespējas bez lieliem ieguldījumiem pārorientēties uz citu preču ražošanu. Tāpat attiecībā uz piegādātājiem jāvērtē, vai tiem ir vai nav iespēja pārorientēt preču pārdošanu uz citiem alternatīviem pārdošanas kanāliem, citu iepirkumu tirgu bez būtiskām finansiālām investīcijām.
- 118 Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus tiek vērtēts, pamatojoties uz patērētāju viedokli par preču/preču grupu aizstājamību, piemēram, ja patērētāji neuzskata, ka vienā reģionā iegādājamā prece ir aizstājama ar citā reģionā iegādājamo, tad tie ir atšķirīgi ģeogrāfiskie tirgi. Iepirkuma tirgus gadījumā, analogiski kā ar iepriekš minēto patērētāju testu, vērtē, vai piegādātāji ir spējīgi pārorientēt preču piegādi uz citu ģeogrāfisko tirgu bez ievērojamām papildu pūlēm, ieguldījumiem.

Iepirkuma vara un piegādātāju atkarība:

- 119 NMPAL piemērošanas kontekstā jāvērtē mazumtirgotāja kā pircēja iepirkuma vara pār piegādātājiem. Tiek uzskatīts, ka iepirkuma vara pastāv, piemēram, tādos apstākļos, kad:

¹¹ AT 15.06.2015. spriedums SKA-291/2015, *Drogas*, 8.punkts.

- pircēju ir mazāk nekā piegādātāju (daži lieli mazumtirgotāji un liels skaits piegādātāju, kas mazumtirgotājam ļauj izdarīt spiedienu uz piegādātāju);
 - ja pircēja pārorientēšanās no viena piegādātāja uz citu izmaksas ir zemas (mazumtirgotājam, nesaņemot sev vēlamos noteikumus, nav lielu izmaksu, veidojot sadarbību ar citu piegādātāju);
 - ja pircējs iepērk lielu apjomu produktu no piegādātāja¹²;
 - ja pircējam ir iespēja viegli aizvietot konkrēto produktu ar citu produktu (viegli atteikties no produkta/sadarbības ar piegādātāju, jo to var aizvietot);
 - ja mazumtirgotājam ir liela tirgus daļa mazumtirdzniecības tirgū, kurā piegādātājs atrodas vai grib iekļūt (lielāka tirgus daļa, lielāks iepirkumu apjoms, lielākas iespējas labāku nosacījumu saņemšanai¹³).
- 120 Tādējādi var secināt, ka iepirkuma vara pastāv, kad mazumtirgotājam ir ievērojami lielākas/elastīgākas priekšrocības darījuma noslēgšanā nekā piegādātājam un piegādātājs ir atkarīgs no mazumtirgotāja vēlmes sadarboties vai vēlmes sadarboties ar konkrētiem tam vēlamajiem noteikumiem.
- 121 Papildus minētajiem apsvērumiem, vērtējot konkrēta mazumtirgotāja iepirkuma varu un piegādātāja atkarību, vērā ņemami arī tādi kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji kā piegādātāju lielums, konkrētas preces zīmola atpazīstamība, piegādātāju alternatīvie noieta kanāli, mazumtirdzniecības tīkla lielums, struktūra, izplatība un blīvums, tā pašzīmola preču esamība, iepirkuma politika, pieeja finanšu resursiem, mārketinga stratēģija u.c.
- 122 KP izsaka pateicību visiem mazumtirgotājiem, piegādātājiem, asociācijām un biedrībām, kas iesaistījās vadlīniju izstrādē, saskaņošanā un komentēšanā.
- 123 Pēc NMPAL spēkā stāšanās 2016.gada 1.janvārī NMPAL piemērošanas vadlīnijas var tikt pilnveidotas, pamatojoties uz faktisko situāciju mazumtirdzniecības nozarē.

¹² “(...) iepirkuma varas pamata novērtēšanas kritērijs ir tirgus daļa mazumtirdzniecībā un no tā izrietošais iepirkuma apjoms”, KP 16.07.2010. Lēmums Nr.54 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 5. un 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu SIA “Maxima Latvija” darbībās” - <http://kp.gov.lv/files/pdf/K7GHRaDr8E.pdf>

¹³ Eiropas Komisijas 1999.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. IV/M.1221 Rewe/Meinl, 115.rindkopa.